

Eesti Kohtunike Ühing

Hr Urmas Reinsalu
justiitsminister
Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie

Meie 13.03.2019

Ettepanek kohtunike töövõimetuspensioni taastamiseks

Eesti Kohtunike Ühing (EKOÜ) on olnud järjekindlalt seisukohal, et kohtunikuteenistuse väga olulisteks tingimusteks on sotsiaaltagatised. Paraku tuleb tõdeda, et seadusandja on viimase kümne aasta jooksul kohtunike sotsiaaltagatise järk-järgult hoopis kärpinud, eriti drastiliselt on seda tehtud 1. juulil 2013 jõustunud kohtute seaduse (KS) muudatustega. Pärast 1. juulit 2013 on kujunenud olukord, kus ametisse astuvate kohtunike jaoks peale ameti eluaegsuse ja seadusega kindlaksmääratud palga sotsiaaltagatise sisuliselt enam polegi. Vaieldamatult on ameti eluaegsus ja seadusega kindlaksmääratud väärikas suuruses palk kohtunikuameti juures väga olulised tagatised, kuid kohtusüsteemi vajadusi silmas pidades ei ole ainult nende tagatiste säilitamisega piirdumine pikemas perspektiivis piisav.

Enne 1. juulit 2013 kehtinud KS § 80 lg 1 järgi oli kohtunikuna töötamise ajal tekkinud püsiva töövõimetuse korral kohtunikul õigus saada kohtuniku töövõimetuspensioni. Töövõimetuspensioni suurus oli KS § 80 lg 1 kohaselt 100%-lise töövõime kaotuse korral 75% kohtuniku viimasest ametipalgast; 80 või 90%-lise töövõime kaotuse korral 70% kohtuniku viimasest ametipalgast ning 40–70%-lise töövõime kaotuse korral 30% kohtuniku viimasest ametipalgast. Juba viitatud 1. juulil 2013 jõustunud KS muudatustega otsustati kaotada kõik KS-is varem ette nähtud eripensionid, sh kohtuniku töövõimetuspension. Esiialgu säilis 01.07.2013–30.06.2016 kehtinud KS § 132⁴ ja § 132⁶ lg 3 alusel õigus kohtuniku töövõimetuspensionile püsiva töövõimetuse korral 1. juulil 2013 ametis olnud kohtunikel, samuti kohtunikel, kes olid olnud kohtunikuametis pärast 31. detsembrit 1991 ja kelle püsiv töövõime oli tekkinud enne 1. juulit 2013.

1. juulil 2016 jõustunud KS § 132⁴ muudatustega kadus aga kohtuniku töövõimetuspension sisuliselt ka 1. juulil 2013 ametis olnud kohtunikel. Selline õigus oleks alates 1. juulist 2016 kehtiva KS § 132⁴ lg 1 redaktsiooni järgi ainult kohtunikul, kellel on püsiv töövõime kaotus tuvastatud juba enne 1. juulit 2016. EKOÜ-le teadaolevalt nendele tingimustele vastavaid kohtunikke Eesti kohtunikonnas ei ole.

Pärast 1. juulil 2016 jõustunud muudatusi on kohtunikul praegu võimalik püsiva töövõimetuse tekkimise korral saada ainult töövõimetoetust (töövõimetoetuse seaduse alusel). Töövõimetoetus on varem sätestatud pensionimääradest drastiliselt väiksem ning selle suurus ei ole seotud varasema sissetuleku suuruse, teenistusstaazi vms. Varasema töövõimetuspensioni suurusega võrreldava suurusega hüvitist püsiva töövõimetuse tekkimise korral kohtunikele ette nähtud ei ole.

01.07.2013–30.06.2016 kehtinud KS § 132⁴ redaktsiooni muudeti töövõimetoetuse seadusega (TVTS). Nimetatud KS-i muudatuste ettevalmistamisel kohtunikonnaga ei konsulteeritud ning kohtunikke eelnõu menetlusse ei kaasatud. Muudatust on TVTS eelnõu seletuskirjas põhjendatud ainult avaliku teenistuse seaduse (ATS) § 49 muudatustega, millega nähti ette

suuremad hüvitised teenistusülesannete täitmisel saadud vigastuse puhul.¹ Sellised põhjendused kohtuniku töövõimetuspensioni kaotamisel on EKoÜ hinnangul asjakohatud ning igal juhul ei ole taolised põhjendused veenvad. Esiteks ei sätesta ATS § 49 hüvitist juhtudeks, kui kohtuniku töövõime kaotus või vähenemine **ei ole seotud teenistusülesannete täitmisega**. Teiseks, isegi kui töövõime kaotus või vähenemine on seotud ATS §-s 49 nimetatud põhjustega, ei pruugi selles sätestatud hüvitis kokkuvõttes ulatuda kohtute seaduse varem kehtinud redaktsioonidega ette nähtud töövõimetuspensioni suuruseni.²

EKoÜ mõnab, et põhimõtteliselt oleks kohtunikel võimalik kaitsta ennast sissetuleku vähenemise eest ka eraõiguslike elukindlustuslepingute sõlmimise teel, kuid selliste lepingutega ei ole vähemalt hetkel võimalik saavutada varem kohtute seaduses ette nähtud töövõimetuspensioniga samaväärset kindlustuskaitset töövõime kaotuse puhuks. Isegi kui see oleks võimalik, kaasneksid sellega kohtunike jaoks arvestatavad lisakulud.

EKoÜ leiab, et **töövõimetuspensioni maksmise võimalus tuleb taastada või luua võimalus muu sarnases suuruses hüvitise maksmiseks** kohtuniku töövõime püsiva vähenemise või kaotuse korral. See on vajalik eelkõige kahel peamisel põhjusel.

Esiteks annab see kohtunikuametit pidavatele või selle ameti valimist kaaluvatele juristidele **kindlustunde**, et panustades õigusriigi toimimisse ja tehes pikaajaliselt stressirohket tööd, ulatab riik neile vajadusel abikäe ning nende sissetulek töövõimetuse tekkimisel märkimisväärselt ei lange.

Teiseks aitaks pensioni või hüvitise maksmine kaasa sellele, et **kohtunikuametit ei peaks osaliselt töövõime kaotanud kohtunikud**, keda praegu oleks inimlikel põhjustel raske suunata kohtunikametist ja -palgast loobuma (ning leppima töövõimetoetuse saamisega) või töötama osalise töökoormusega (KS § 37¹ lg 1 p 2). Selline olukord paratamatult halvendab tööohkkonda kohtu sees ning vähendab õigusemõistmise efektiivsust tervikuna.

EKoÜ rõhutab, et selliste kohtunike arv, kellel tekib vähenenud või puuduva töövõime tõttu õigus pensionile või muule hüvitisele, ei kujune kindlasti kokkuvõttes suureks. Seetõttu on soovitatavate seadusmuudatuste **kulu riigieelarvele väike** võrreldes muudatusest kohtusüsteemile tekkiva potentsiaalse kasuga.

EKoÜ juhib tähelepanu ka sellele, et prokuratuuriseaduse § 60¹ järgi on 1. juulil 2016 ametis olnud prokuröridel, kellel on vähemalt 15-aastane prokuröristaaž, ning kellel on tuvastatud osaline või puuduv töövõime, õigus töövõimehüvitisele, mille suurus on seotud ametipalgaga. EKoÜ-le jääb arusaamatuks õigussüsteemis töötavate riigiametnike taoline erinev kohtlemine töövõime püsivast vähenemisest või töövõime puudumisest tingitud hüvitise saamise õigustatuse küsimuses.

Austusega

(allkirjastatud digitaalselt)

Indrek Parrest
Esimees

¹ Vt Seletuskiri seaduseelnõu 678 SE (Riigikogu XII koosseis) juurde, lk 43.

² Vt ka J. Põld. KS § 132⁴. – Kohtute seadus. Kommenteeritud väljaanne. Juura 2018, lk-d 400–401.